

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

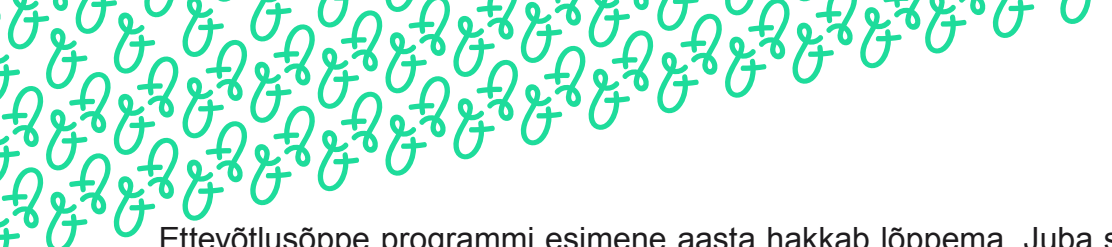

 Edu
Tegu | ETTEVÕTLUSÕPPE
PROGRAMM

Uudiskiri

DETSEMBER 2016

5

Ettevõtlusõppe programmi esimene aasta hakkab lõppema. Juba saab heita pilgu tagasi ja tunda rõõmu, et ühiselt on asunud toimetama hulk ettevõtlikke inimesi, kelle südameasi on noorte ettevõtlikkus ja Eesti tulevik. Tõsi on ka see, et ees ootava töö mahtu ei osanud keegi programmi kavandamisel ette näha. Seetõttu olid asjakohased Marge sõnad Pärnus programmi aastalõpuseminaril, kui ta tänas kõiki iga tunni, päeva ja öö eest, mis nad on pahnustanud programmi heaks. Jah, tööd on olnud palju, kuid on ka, millest rõõmu tunda – kas või kümned ja kümned uued ideed, mida noored inimesed on õhinal välja käinud ja edasi arendanud ja mõnedki neist on juba idanema hakanud. Ning ikka ja jälle kohtame häid praktikaid, millest ise õppida. Näiteks leiame selles uudiskirja numbris juba mitu aastat edukalt tegutsenud Ettevõtlusküla loo ja eeskuju.

Selles uudiskirjas saame tuttavaks programmi juhtkomitee liikmetega. Küsisime neilt, miks meil ettevõtlusõppe programmi on vaja ning kuhu peaksime sellega välja jõudma.

Nagu eelmisteski uudiskirjades, on ka sel korral ülevaade STARTER-programmi üritustest, mis seekord tipnesid kolme tugikeskuse ühise finaliga ettevõtlusfestivali sTARTUp Day rohkearvulise auditooriumi ees. Kiitust väärivad nii tudengid kui ka mentorid.

Kuid aasta hakkab lõppema ja jõulud on ukse ees. Ettevõtlusõppe programmi uudiskiri soovib kõigile rõõmsaid pühi ja head vana aasta lõppu ning pakub pühadelugemiseks jõulujutu ettevõtlikust Jõuluvanast.

Mõnusat lugemist soovides
ettevõtlusõppe programmi 5. uudiskirja toimetaja
LEENI UBA

SISUKORD

- 2 | Külas mängitakse ettevõtlust. Intervjuu *Mehis Pärnaga*
- 4 | Ettevõtlusest mänguliselt. *Liina Pissarev*
- 6 | Kuidas me programmi toimimist seirame. *Margit Partei*
- 7 | Millise muutuse peaks tooma programm Edu&Tegu?
Programmi juhtkomitee liikmed vastavad Uudiskirja küsimustele
- 11 | Eelinkubatsiooniprogramm luges tibusid
TLÜ STARTERcreative
TTÜ STARTERtech
TÜ STARTERlab
- 13 | Edu&Tegu Tartu alustava ettevõtluse festivalil sTARTUp Day ja
intervjuu *Andres Kuusikuga*
- 14 | Ettevõtlik noor, edukas Eesti!
- 16 | Edu&Tegu heitis pilgu esimesele tegevusaastale
- 18 | Kiidame mentoreid. *Liina Pissarev*

KÜLAS MÄNGITAKSE ETTEVÕTLUST

Intervjuu Ettevõtlusküla arendusjuhi Mehis Pärnaga

► Mis küla see on ja kust ta alguse sai?

Ettevõtlusküla sai alguse 2010. aastal kui Tartu koolijuhid käisid Soomes vaatamas Yrityskylä, mis isegi ei olnud veel päriselt valmis. Tulid tagasi õhates, et meil võiks ka midagi sellist olla. Mulle hakkas idee ettevõtlikkuse kasvatamisest meeldima. Üsna kohe panime kokku meeskonna inimestest, keda tol korral ettevõtlusõppe arendajatena teadsime ning hakkasime tegutsema. Esimene mäng valmis 2010. a sügisel EASi ettevõtlusteadlikkuse programmi rahade toel.

Meie eeskujudeks on BizTown ja Yrityskylä, kuid mängulised koolitused on sündinud Eestis, meie olustikku ja vajadusi arvestavana ning seetõttu ka meile kõige paremini sobivana.

► Kellele Ettevõtlusküla on mõeldud, kes teil peamiselt külas käivad?

Ettevõtlusküla mängud on mõeldud peamiselt kahele vanusegrupile: 7–11 aastased, ehk kooli mõttes algklassid ning 12–15 aastased ehk põhikool. Korraga mängib ühe keskmise klassi jagu õpilasi ehk 20–30 õpilast. Mängud on õpieesmärkidelt, sisult ja raskusastmelt erinevad. Meie juures käivad koolid kogu Eestist.

Olemas on meil ka õppemäng lasteaedadele, ehk vanusegrupile 4–7 aastat, mida me praegu veel Äritänava õppelinnakus läbi viinud ei ole, vaid need on toimunud lasteaedades kohapeal. Peame siiski plaani ka see mäng linnakusse tuua. Samuti näeb veidi pikem tulevikuplaan ette gümnaasiumi vanusegrupile selliste õppemängude loomist, mis sobiksid ka täiskasvanutele.

► Miks peaks õpetaja tooma oma õpilased ettevõtluskülla?

1) õpetajal endal ei ole nii palju aega ega võimalusi sellise tasemega õppetunni etteval-

mistamiseks – meie oleme terve meeskonnaga oma õppemänge arendanud üle viie aasta;

2) ükski kool ei suuda täna pakkuda Ettevõtlusküla Äritänava võimalustele vastavat õpikeskkonda koos spetsiaalselt õppetunni jaoks kohandatud tahvelarvuti rakendusega;

3) ettevõtlusküla mängu viivad läbi koolituse saanud juhendajad, igas mängus on korraga lastele toeks viis juhendajat;

4) kooliseinte vahelt välja tulek avardab nii õpilaste kui ka õpetaja maailmanägemist. Kogemus, et õppida saab ka väljaspool kooli ja hoopis teistmoodi, kui ollakse harjunud, on silmi avav ning ereda emotsiooni tõttu jääb õpitu paremini meelde.

► Mida teab ja oskab õpilane külast tulles rohkem kui hommikul sinna minnes?

Eks see sõltub palju sellest, milliste teadmistega nad täpsemalt mängu sisenesid. Üks selle õppemeetodi eripära on selles, et meile tulevad erinevate teadmiste tasemega õpilased ning igaüks saab vastavalt oma tasemele seda mängu mängida. Eks peamised õpikohad noorematele on need, et kust ikkagi raha tuleb, olgu kas perekonnas või ettevõttes, ning millised on kulud ja kuidas neid kontrolli all hoida. Suurematel lisaks sellele peamiselt maksud, palgad jms. Päris paljud saavad meie mängust ka elu esimese müügi- ja teenindustöö kogemuse. Üks oluline õppetund, mida noored ise sageli esile toovad, on see, et nüüd nad saavad aru, kui raske on juhi töö, eriti pangas.

► Milliseid võimalusi pakub teie praegune asukoht Tartus – SPARK, Narva mnt 3 –, miks tulla just sinna, mitte tellida teid oma kooli?

Siin sõnadest ilmselt ei piisa, tuleks pilte vaadata või veel parem korra kohapeal ära käia. Seda võib võrrelda teatris käiguga. Näitlejad teeksid oma töö ära ka ilma kostüümide ja rekvisiitideta, aga see ei oleks päris see. Me armastame teatrit just tema terviklikkuse poolest, mis koosneb suurepärasest loost, lavastusest, näitlejatööst ning kostüümidest ja lavaatribuutikast. Võttes mõne komponendi ära, kaotame tervikust, sest kõigi nende kombinatsioon võimaldab meil nii emotsionaalselt kui ka mõtlemisega minna täielikult selle sisse. Hea tükk paneb meid korraga nii mõtlema kui ka tundma ja mõjutab meid seetõttu pikka aega. Ettevõtluskülaga on täpselt sama moodi. Selle vahega, et osalejad on ise näitlejad. Kõik muu on sama.

► Kuidas õpetate välja oma tööjõu ja kas koolitate ka õpetajaid-juhendajaid?

Loomulikult on meil olemas oma juhendajakoolitus selleks, et mängujuhendajaks saada. Kuid

see on selgelt jäämäe veepealne osa. Tänapäeval ei ole võimalik ühelgi organisatsioonil toimida, kui selle liikmed ei õpi. Üldise õppimiskultuuri hoidmist peame me väga oluliseks. Kõik meie inimesed – asutajad, juhendajad kui ka kõik teised, kes sinna vahele jäävad – on väga aktiivsed mitmesugustest konverentsidest, seminaridest jms osa võtma, samuti lugema. Hea tava on see, et me püüame omavahel jagada seda, mida keegi on kogenud. Vahelduva eduga hoiame käigus n-ö klubiõhtuid, kus teeme vestlusringe, õpime lauamängude jms abil. Õpetajaid koolitame samuti. Mõned neist on sattunud meie juhendajateks, vahel oleme teinud näiteks tervele koolikollektiivile koolitust, kus tutvustame oma mängu kui meetodit ning püüame siis nende meeskonnaga leida võimalusi, kuidas õpetajad saaksid kogetut ka oma aines kasutada.

► Kui palju maksab üks mäng Ettevõtluskülas ja kes on tavaliselt maksja?

Meie mäng maksab 350 eurot ühe õppemängu kohta. See on siis umbes 20–30 õpilast. Maksjaid on olnud väga erinevaid. On koole, kes on leidnud rahastuse ise, kas õpperahadest või projektidest, on lapsevanemate ja toetajate abi kasutatud. Ning on ka mitmeid projekte, kus kohalik omavalitsus või regionaalne ettevõtluskeskus on leidnud finantseeringu oma piirkonna koolide jaoks. Viimased on reeglina tulemuslikud just seetõttu, et kaasatakse suuremal hulgal õpilasi ning lisaks meie õppemängudele sisaldavad projektid sageli ka muid tegevusi, mistõttu on nende mõju selgelt parem. Üks seni kasutamata võimalus, mida me ise soovime, on teha mängus osalemise tasu raha leidmisest omaette õpiprojekt, mida õpilased viivad ise läbi, kaasates lapsevanemaid, kohalikke ettevõtjaid ja kohalikke omavalitsusi ning korraldades selleks ise näiteks laata, etendust vms, mille tulu läheb õppemängus osalemise kulude katteks.

ETTEVÕTLUSEST MÄNGULISELT

LIINA PISSAREV, ettevõtlusõppe programmi kommunikatsioonijuht, Tartu Ülikool

Programmi aastaseminari tõise ja inforikka päeva õhtul suunati kõik see mees tagasi seminariruumi, et igaüks saaks omal nahal ettevõtlust kogeda. Ettevõtlusküla koolitaja Mehise juhatusel moodustasime tiimid.

Esimeseks ülesandeks oli moodustada etteantud väljenditest võimalikult palju äriideid ja teiseks valida nende hulgast üks, mida arendama asuda. Sõnad nagu mumi-fitseerimine, Kuu, palderjan, unekapsel, pagulane, äpp, eneseabi jms andsid ideede genereerimiseks nii ainet kui ka meeolelu. Lootus kuulata mugavalt edasi loengut teemal, kuidas nende ideede põhjal hakata ettevõtjaks, kadus kohe, kui Mehis jagas igale lauale rahatähed ja kamandas kõik tiimid oma väljamõeldud tooteid ja

teenuseid kokkulepitud hinnaskaalal teistele tiimidele maha äritsema. Selline mänguline tegevus tekitas mõnusat elevust ja piisavalt valju suminat. Unekapsel tundus tänapäeva rööprähklemisega harjunud inimesele vajaliku uinutava abivahendina, lemmikloomade mumifitseerimise komplekt aga sattus esimese tuhinaga valele turule, sest nendel samadel suurlinna rööprähklejatel lihtsalt ei ole lemmiku pidamiseks aega. Korgiga šampusepudel oleks kohe ära ostetud, kui oleks kasvõi prototüüp valmis olnud, pagulast tuvastav äpp aga ei läinud meie tolerantsses seltskonnas väga hästi loosi. Siiski õnnestus kõigil kellelegi midagi maha müüa ja samas ka piisavalt oma raha kulutada.

Teises voorus tuli analüüsida ja vajadusel korrigeerida valitud toodet-teenust, turgu ja sihtgruppi. Nii sai pagulaste äpist pahalast tuvastav äpp, lemmikloomade mumifitseerimise komplekti pakuti meie mitte-loomaarmastajatest koosnevale turule koos unekapsli ja palderjaniga ja eneseabi äpp tuletas paljudele meelde, et nüüd on vaja endale aega pühendada. Korgiga šampusepudel oli endiselt kuum kaup.

Kokkuvõttes tõdeti, et tunniks ajaks ettevõtja kingadesse astumine andis ka täiskasvanutele meeleolukalt arusaama nende igapäevaelust ja ettevõtluse toimimisest. Samuti selgus, et empaatiavõime ja sõbralikkus aitavad alati ehk käsi peseb kätt – sina ostad minult, mina ostan sinult ja kogu turg on rahul.

Pärast tunniajalist koolitust tuli Mehisel vastata paljudele küsimustele Ettevõtlusküla kohta. Ilmselt ei tekkinud kellelgi kahtlust, miks sellist ettevõtlusõppe vormi vaja on – olgu tegemist toote, teenuse või lihtsalt seisukohaga, oma ideede-arvamuste kujundamise ja esitlemisega tegeleme igas ametis iga päev ja koolinoortele on sellised kogemused pärisellu astumisel ainult kasuks.

KUIDAS ME PROGRAMMI TOIMIMIST SEIRAME

MARGIT PARTEI,

Tartu Ülikooli ettevõtluse õppetooli peaspetsialist

24.–25. novembril toimunud ettevõtlusõppe aastalõpu seminaril tutvustasime programmi seire skeemi. Edu&Tegu programmi seire eesmärk on programmi tulemuslikkuse hindamine. Seire skeemi eesmärk on muuta programmi seiretegevus läbipaistvaks, kõigile üheselt mõistetavaks ja luua süsteem, mis aitab kõigil osapooltel tegutseda kindlaksmääratud tingimustes ning vältida ajanappusest jrm põhjustest tingitud arusaamatuste tekkimist. Seire skeem sätestab täpselt mitmesugused tähtajad ja vastutuse jagunemise, et muuta kõigi programmiga seotud isikute töö planeerimine kergemaks.

Edaspidi hakkab seire aruanne ilmuma neli korda aastas: ilmuvad

- ▶ aastaaruanne 31. detsembri seisuga (ilmumise aeg 28. veebruar),
- ▶ poolaasta aruanne 31. mai seisuga (ilmumise aeg 31. august) ja
- ▶ kaks vahearuannet 30. märtsi ja 30. septembri seisuga (ilmumise ajad vastavalt 7. mai ja 7. november).

Kõige laiahaardelisem on aastaaruanne, mis lisaks toetuse andmise tingimustes ja tegevuskavas sätestatud tegevussuundade ja programmi üldise tulemuslikkuse põhi- ja alamindikaatoritele sisaldab infot mitmesuguste täiendavate indikaatorite kohta ning annab ülevaate tegevussuundades toimunud, tulevikuplaanidest ja paljust muust. Lisaks indikaatorite hindamisele kogutakse kaks korda aastas vahetut tagasisidet eelinkubatsiooni programmi STARTER, läbiviidud täienduskoolituste ja õppereiside ning konverentside kohta, samuti viiakse igal poolaastal läbi eelnimetatud tegevuste pikaajalise mõju järeluuritud.

Andmekorje tegevussuundadelt ja töörühmadelt toimub neli korda aastas vahemikes 1.–14. jaanuar, 1.–14. aprill, 1.–14. juuni ja 1.–14. oktoober.

Detsembri lõpu seisuga on seire skeem edastatud kõigile programmiga seotud töötajatele ning palume sellega põhjalikult tutvuda. Küsimused, tagasiside ja ettepanekud on oodatud aadressil margit.partei@ut.ee.

MILLISE MUUTUSE PEAKS TOOMA PROGRAMM EDU&TEGU?

Programmi juhtkomitee liikmed vastavad küsimustele

1. Miks on Eestil vaja ettevõtlusõppe programmi?
2. Milliseid muutusi noorte ja õpetajate-õppejõudude hoiakutes soovite näha programmi lõppedes?

MAIT PALTS

Eesti Kaubandus-Tööstuskoja peadirektor

1. Baasteadmised ettevõtlusest tulevad kasuks kõigile, sõltumata sellest, milline elukutse valitakse. Elus edukaks hakkamasaamiseks on see oluline nurgakivi. Ettevõtlusoskus ja ettevõtlikkus on miskid, mis ei tule kaasa sünniga. See tuleb inimeseni pigem kasvatuses ja eeskujudest. Selleks, et kümne ja kahekümne aasta pärast oleks Eesti majandus endiselt jätkusuutlik, on meil vaja anda noortele just praegu ja edaspidi neid teadmisi, oskusi ja eeskju, mis aitaksid neil tulevikus meie majandust kasvu kursil hoida. Ettevõtlusõppe programm „Edu ja Tegu” on seadnud eesmärgiks just seda teha, integreerides ettevõtlusõpet kõikide haridusastmete õppekavadesse. Ja mitte ainult – noortele pakutakse igakülgset tuge oma ideede realiseerimiseks ja püütakse mitmesuguste tegevustega süstida neisse huvi ettevõtluse vastu. See on parim kindlustus heaolu tagamiseks tulevikus.

2. Programmi eesmärk pole kindlasti koolitada kõikidest Eesti lastest ja noortest tulevasti ettevõtjaid. Oluline on luua põhi, millele toetudes on neil võimalik ettevõtlusega tegelema hakata. Kõige tähtsam ongi tekitada noorte teotahet ja ettevõtlikkust, sest need aitavad noortel oma elus palju paremini hakkama saada. Ka Eesti majandus vajab aktiivseid ja ettevõtlikke töötajaid. Olen kindel, et programmi tulemusel on meie tublid noored veelgi aktiivsemad majanduses osalema ja julgevad oma ideid senisest rohkem esitleda. Programmi üks tulemus peab olema see, et kogu koolisüsteem toetab noorte ettevõtlikkust ja ettevõtlusõpet teadlikumalt paljude õppekavade kaudu ning eri tasemel. Ettevõtlusõpe peab kujunema iga noore haridustee lahutamatuks osaks.

ANETTE JÄRVPÖLD

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi majandusarengu osakonna peaspetsialist

1. Eesti koolides on väga palju lennukate ideedega nutikaid noori. Paljud neist ideedest on väärt, et neid edasi arendada. Seetõttu ongi ettevõtlusõppe programmi vaja, et noortel oleks võimalus saada inspiratsiooni, kohtuda ettevõtjatega ja omasuguste ettevõtlike

noortega ning oma ideid ellu viia. Usun, et ideede arendamise ja elluviimise kogemus annab noortele vajaliku oskustepagasi ja julguse, et olla ise oma elu teerajaja, end ise juhtida ning mis kõige tähtsam – olla õnnelik.

2. Usun, et programmi lõppedes on õpetajad ja õppejõud julgemini avatud uutele ideedele. Samuti, et neil on kujunenud välja partnerid ja võrgustik ettevõtlusmaastikul, kes aitavad õppetööd elulähedasemaks muuta.

Loodan, et noored tunnevad, et koolis on huvitav ning et seal on võimalik isegi oma hulljulgeid ideid katsetada ning sealjuures ka turvaliselt pöruda! Soovin, et noored mõtleksid alati suurelt ning teaksid, et nende ideed ja ettepanekud on alati oodatud ning nendega arvestatakse.

HELEN PÖLLO

Haridus- ja Teadusministeeriumi kutsehariduse osakonna juhataja

Ettevõtlusõppe programm aitab koolidest ja ettevõtetest üles leida ja kokku tuua lennukate mõtetega inimesed. Nad kõik kannavad hoolet selle eest, et meie ühiskonnas oleks rohkem teotahetlisi, hakkajaid ning uuendusmeelseid noori, kes oskaksid ja sooviksid oma võimeid ettevõtjana rakendada.

Ettevõtlusõppe programmi eesmärk ei ole siiski ainult tulevikuks ettevõtjaid ette valmistada. Ettevõtlikkus on omadus, mida loodab töötajas näha iga innovaatiline tööandja ning mis pakub inimesele elukaare jooksul häid karjäärivõimalusi.

Loodan, et programmi suurim lõppväärtus on, et see aitab koolidel koos heade partneritega meetoodiliselt läbi mõelda ja ellu rakendada uusi viise, kuidas noori paremini oma ettevõtl(ikk)usgeeni ülesleidmisel ja rakendamisel toetada.

IMBI HENNO

Haridus- ja Teadusministeeriumi üldharidusosakonna peaekspert

1. Järjest tähtsam on ühildada haridus töömaailmaga ning arendada õpilastes loovat ja uuenduslikku mõtlemist. Selle programmiga saamegi pöörata suuremat tähelepanu õpilaste üldpädevuste, sh ettevõtlikkus- ning ettevõtlusalaste pädevuste kujundamisele ja õpetajate toetamisele selles tegevuses. Samuti saame paremini kasutada juba käigus olevate programmide (Junior Achievement, „Ettevõtlik kool” jt) võimalusi ning lisaks pakkuda koolidele uusi väljakutseid ja tegevusi.

2. Oleks tore, kui kasvaksid õpilaste eneseusk ja julgus oma unistusi ellu viia. Et neil jätkuks loominguilisust, uuendusmeelsust ja riskivalmidust ning nad tunneksid ära oma võimalusi. Loodan, et kõik õpilased õpivad oma tegevusi kavandama ja kavandatut ellu viima.

Õpetajatele soovin, et nad julgemalt kujundaksid õpilaste ettevõtlikkus- ning ettevõtlusalaseid pädevusi, et nad suudaksid rohkem toetada õpilaste loovust ja kriitilist mõtlemist. Loodan, et õpetajatele valmistab rõõmu õpilaste areng ja edukus.

VILJA SALUVEER

Haridus- ja Teadusministeeriumi õpetajaosakonna asejuhataja

1. Ettevõtlusõppe programmi põhiline väärus seisneb minu hinnangul selles, et see käsitleb teemat haridustasemetel üleselt, mis soodustab inimeste koostööd ja vastastikust õppimist. Õppuritele pakub programm uusi ja põnevaid õppimisvõimalusi, oma seniste oskuste ja teadmiste proovilepanekut ning seeläbi oma isikuomaduste paremat tundmaõppimist ning huvide täpsustumist.

2. Programmi lõppedes võiks olla kõigil hariduse valdkonnas tegutsejatel arusaam, et õppimine on protsess, mille jooksul tohib eksida, sest ka vigadest õpitakse ja mõnikord ehk isegi enam kui edukast sooritusest. Õpetajad-õppejõud väärtustavad oma õppurites algatusvõimet ja teotahet ning arendavad neis meeskonnas toimimise oskusi.

EVELYN SEPP

Teenusmajanduse Koja tegevjuht

1. Vastus sellele lihtsale küsimusele algab natuke kaugemalt. Alustame sellest, et Eesti ühiskonnal ehk meil kõigil on vaja olla palju-palju ettevõtlikumad, et saada välja vaesuse lõksust. Igaühel meist eraldi ja meil kõigil koos. Nii nendel, kelle koolitee alles algamas kui ka neil, kel voli olla sel teel suunanäitaja, eeskuju, juhendaja. Kellelgi ei ole võimalik lohiseda teiste sabas ja loota, et tehtagu ja oldagu. Olgu nad siis lapsevanemad või õpetajad, kooli- või ettevõtte juhid, teadlased või üliõpilased jpt. See tähendab esmajoones seda, et igaüks meist üksikisikuna võtab ise enda elu ja otsuste eest vastutuse. Esimesena. Astub oma ootavast, mugavustsoonist välja, st ei süüdistata oma valikutes ja ebaõnnes teisi – kooli, vanemaid, riiki, naabreid ... Ja veel – vaatab plaani pidades laiemalt ringi ja otsib lahendusi, mis on vastutustundlikud laiemalt, kogukonna seisukohalt.

2. Ettevõtlikkusest järgmine samm on ettevõtlus. Jah, Eesti saab siin riigina teha nii mõndagi, et keskkond oleks soodsam, et just Eestis oleks parim konkurentsiolukord ja see, mis meid tugevaks teeks, oleks parimal viisil kõigi heaoluks rakendatud. Aga ka siin algab muutus inimeste endi hoiakust ja otsusest võtta vastutus ja kanda ettevõtjaks olemisega kaasnevaid riske.

Oleks imeline, kui ükski keskkooli-, rääkimata ülikoolilõpetajast ei küsiks tulevikus enam üllatunult, et kus on minu töökoht, vaid ta oleks valmis selle ise endale looma. Et see oleks loomulik suhtumine. Ja veel kasulikum oleks, kui ka iga õpetaja oskaks edasi anda mitte ainult oma teadmisi sellest, kuidas asjad peaksid käima, vaid oma kogemusi ja oskusi sellest, kuidas asjad päriselt käivad.

Valdkondadeülesuse mõistmine ja kogemuspõhisus on võtmesõnad, mida rihib ka uus ettevõtlusõppe programm ja Eesti majandus tervikuna. See ongi väljakutse, mille me esitame igale Eesti õpetajale, igale õppijale, igale lapsevanemale, igale tööandjale ja töövõtjale, ametnikule, rääkimata poliitikakujundajatest. Uued õppeprogrammid, uued õpetamisviisid, sidusus, institutsioonide kunstlike müüride lammutamine, praktikute ja teadlaste loomulik koostöö, elulähedus, kogemusel põhinevad oskused, head eeskujud ja õige suhtumine on need muutused, tänu millele saab Eesti teha targemat tööd. Peame õppima, et osata hinnata riske, tunnustada, inspireerida ja tolereerida, olla avatud, osata teha ja hinnata koostööd ning olla tulemusele fookusseeritud.

Aga lühike vastus on loomulikult konkreetne: Jah, meil on seda kõike vaja! Nii muutusi kui ka ettevõtlusõppe programme, mis ongi mõeldud neid muutusi teadlikult toetama.

MARGUS HAIDAK

Juhtkomitee esimees, Haridus- ja Teadusministeeriumi kõrghariduse osakonna juhataja

1. Algatusvõime ja ettevõtlikkus on üks kaheksast nn elukestva õppe võtmepädevusest, mida läheb vaja igas eluvaldkonnas. Uuringud ja võrdlused näitavad, et Eesti inimesed on keskmisest vähem ettevõtlikud, kui võrrelda meid teiste EL riikide kodanikega, rääkimata nt Ameerika Ühendriikidest. Ettevõtlikkuse puudumine tähendab seda, et ei märgata meid ümbritsevaid võimalusi uuenduste kasutuselevõtuks või jäetakse need realiseerimata. Programm on vajalik selleks, et tõsta see teema tähelepanu alla korruga nii üld-, kutse- kui ka kõrghariduses ning toetada süsteemselt uuendusi õppetegevuses.

2. Lisaks metoodilisele arendustööle ja õpetajate ning õppejõudude koolitusele jääb programmi suurimaks väljakutseks küsimus, kuidas tuua ettevõtlusõppe õppeprotsessi selliselt, et see oleks igas valdkonnas õppe loomulik osa. Loodetavasti on programmi lõppedes õppejõududel palju parem ettekujutus ettevõtlusõppest ja nende käsutuses on varasemast oluliselt laiem valik õppemeetodeid. Programmi koolituste lõpetajatel on hoopis paremad meeskonnatöö oskused ning suurem valmisolek näha elus võimalusi ning neid ise realiseerida.

TOOMAS TAMSAR

Eesti Tööstuste Keskliidu juhataja

1. Iga inimene peaks aru saama, kust tuleb seina sisse raha.

2. On hästi oluline, et ülesanded, mida lahendatakse, ja lood, mida õpetatakse, õpetaksid eelkõige koostööd, probleemi iseseisvat lahendamist ja ise oma elu eest vastutuse võtmist. Igast lapsest ei pea saama ettevõtja, aga just need asjad aitavad nii ettevõtjal kui ka palgatöötajal hästi toime tulla.

EELINKUBATSIOONIPROGRAMM

LUGES TIBUSID

STARTERcreative: PARIMATEKS VALITI MEESKONNAD KARU KAADER JA SWAP BIKES

6. detsembril Sõltumatu Tantsu Laval toimunud **STARTERcreative** programmi demopäeval valis žürii parimateks meeskonnad Karu Kaader ja Swap Bikes, kes said otsepääsu STARTER programmi lõppvõistlusele sTARTUp Day. Märjiti ära meeskonna CrypTouch suurepärase esitlus. Eriauhinnad pälvisid HAAK, Happy Things ja #GoPose. Žüriisse kuulusid endine Microsoft Services müügijuht Johan Bynell, ettevõtluskonkursi Ajujahi tiimijuht Harri Tallinn, Loov Eesti tegevjuht Eva Leemet, Prototroni juht Jana Pavlenkova ja Tallinna Ettevõtlusinkubaatorite inkubatsioonijuht Kristel Kukk.

Rahalised auhinnad kahele esimesele – 1000 eurot ja 500 eurot – oli välja pannud Tallinna Ettevõtlusamet. Kolm parimat tiimi said Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse auhinnana tasuta pääsmed iduettevõtete konverentsile Latitude59. Loov Eesti eriauhind oli teenusedisaini koolitus. Üks meeskond pääses Prototron TOP40 hulka koos ühekuulise tasuta nõustamisega. Tallinna Ettevõtlusinkubaatorite eriauhind oli kolm kuud tasuta inkubatsiooni ning Ajujaht andis ühele meeskonnale kutse hooaja esimese saate avapeole Tallinna Teletornis.

Kolmekuise loomeettevõtluse äriideede arenduse programmi STARTERcreative kevadsemester avatakse taas rohkete partnerite koostöös arendusnädalavahetusega Loomehäkk jaanuaris 2017.

Vaata rohkem pilte

STARTERtech: KÜBERRÜNNAKUID ENNETAV PLATVORM JA NUTIKAS RADIAATOR

Mektory Startup Konkursi Grand Prix võitnud meeskonna V.E.P. (Visual Engineering Production) idee seisneb toodete visualiseerimises animatsiooni abil klientidele, teiselt poolt aitab see ettevõttel kliendikogemust analüüsida. Teise koha omaniku TitanGrid'i välja töötatud platvorm aitab ennetada küberrünnakuid passiivse hindamise abil. Kolmanda koha pälvis Avionica, kelle kompaktne transponder võimaldab tulevikus lennutada droone õhuruumis ilma lubasid taotlemata. Inspiratsiooniauhinna – piletid start-up konverentsile Latitude59 – pälvis Tark Energia, kes arendab nutikaid radiaatorid.

Parimaks TTÜ Mektory sügisese äriideede arenguprogrammi STARTERtech läbinud meeskonnaks osutus moleQL, kelle loodud rakendus muudab virtuaalreaalsuse tehnoloogiat kasutades keemia õppimise lihtsamaks.

Auhindade hulgas on õppereis Silicon Valley'sse, osalemine Euroopa Innovatsiooniakadeemia programmis, tasuta kontoriruum TTÜ Mektorys, pool aastat Tehnopol Startup Inkubatori teenuseid jpm. Tasuta õigusnõustamise krediiti Teder Advokaadibüroolt saab Medical Diagnostics, pooleks aastaks pääseb Teaduspark Tehnopol Startup Inkubaatorisse logistika optimeerimisega tegelev PacKing. Kokku oli sel aastal auhinnafond ligi 35 000 eurot.

Žürii esimees, Seattle Angles Conference'i asutaja John Sechrest soovitas iduettevõtetele, et alustuseks tuleks teha tööd oma potentsiaalsete klientidega, õppida tundma turgu ning teha põhjalik finantsanalüüs, sest start-up-maastikul jäävad ellu need firmad, kes ei ehita oma ettevõtet üles saadud kapitalile, vaid hakkavad klient kliendi haaval ise oma tulu teenima.

Konkursile esitati kokku 62 ideed. Žüriisse kuulusid ka Rakesh Pandey (Bravo Healthcare), Veikko Maripuu (Head Capital), Andres Konsap (ERGO Insurance SE), Mariana Hagström (Teder Advokaadibüroo), Calum Cameron (Startup Wise Guys), Yrjö Ojasaar (The Harry and Reba Huge Foundation) ning Jaak Raie (Teaduspark Tehnopol).

[Vaata rohkem pilte](#)

STARTERlab: REKORDARV OSALEJAID JA TUGEVAD IDEED

Reedel, 9.detsembril toimus ärifestivali sTARTUp Day TÜ Ideelabori laval seitsmenda äriideede konkursi Kaleidoskoop finaali, kus omavahel võtsid mõõtu Lõuna-Eesti ettevõtlikud noored. Peaaahinnad pälvisid õpilasfirma Festera, mis toodab mikroobide toimet biojäätmel lagundavaid prügikaste, ning TÜ Ideelabori STARTER programmist välja kasvanud Triplecase, kes on välja töötanud praktilise kolme lukuga pinali.

Kaks parimat meeskonda sõidavad osalema võistlusele *Polar Bear Pitching* – see on rahvusvaheline üritus, kus oma ideid esitletakse võõni jääaugus seistes. Lisaks sellele pandi välja mitmeid eriauhindu: Tartu Ülikooli eripreemia – projekt Cody, Tartu linna eriauhind – Senior Gym, Ajukahvi eripreemia – TutorFriend, Heade Mõtete Klubi – Jätsu, ökoinnovatsiooni tunnustus – Festera, viljandi Omaalitsuste Liidu auhind – Viljandi Vibes.

Kaleidoskoop on TÜ Ideelabori korraldatud Lõuna-Eesti suurim noorte äri- ja projektiideede konkurss, mis sel korral tõi kokku rekordarvu osalejaid – eelvoorus oli lausa 42 meeskonda! Lõppvooru žüriisse kuulusid Tartu Ülikooli arendusprorektor Erik Puura, Tartu Linna ettevõtluse arengu peaspetsialist Siim Espenberg, Eesti Äriinglite Assotsiatsiooni EstBAN esindaja Kristian Sägi ning Ajukahvi konkursi eestvedaja Harri Tallinn.

[Vaata rohkem pilte](#)

EDU&TEGU TARTU ALUSTAVA ETTEVÕTLUSE FESTIVALIL sSTARTUp Day

EESTI RAHVA MUUSEUMIS 9. DETSEMBRIL

sSTARTUp Day – 40 atraktiivset lektorit kodu- ja välismaalt, töötod, seminarid, äriideede konkursid, idufirmade esitlused ja palju muud põnevat ligi 3000 osavõtjale – ettevõtjad, idufirmade asutajad, investorid, teadlased, üliõpilased, õpetajad ja teised ettevõtlushuvilised.

Ettevõtlusõppe programm Edu&Tegu oli festivalil esindatud täiesti nähtavalt. Tartu Ülikooli Ideelabori laval peeti STARTERlab Ka-leidoskoobi lõppvoor ja kogu STARTERi finaalcõistlus, samuti töötod: Anders Rasmussen – „Mõned rõhuasetused ettevõtluse õpetamisel” ja Thomas Lans – „Ettevõtlusõppe rakendamine kutse- ja kõrghariduses”. Paneelis „Kuidas arendada ettevõtlus- oskusi” kõnelesid lisaks eelnimetatutele Mart Noorma ja Martin

Noorkõiv. Ettevõtluse õpetajatele oli osalemine kogu üritusel tasuta, kes tulid, ei kahetse.

sSTARTUp Day JA STARTER

Äriideede arendamise programmi STARTER lõpetas 2016. aastal üle ootuste palju – 130 noorte tiimi, keda õpetasid-juhendasid parimad koolitajad ja kogemustega mentorid. STARTER-programmi juht Piret Arusaar ütleb, et tudengid ja õpilased said oma äriideid arendades tiimitöö ja avaliku esinemise kogemusi ning julguse võtta vastu uusi väljakutseid, aga ka vundamendi elus läbilöömiseks.

Lõppvõistlusel 9. detsembril Eesti Rahva Muuseumis selgitati välja STARTER-programmi kuuest lõppvooru jõudnud meeskonnast üle Eesti parim. Võitjaks pärjati Tallinna Tehnikaülikooli tiim MoleQL, kelle uue põlvkonna haridustehnoloogiline platvorm loomib virtuaalreaalsuse 3D animatsiooniga, võimaldades keemia õppimisel kogeda reaalselt ainetes toimuvaid protsesse. Tulevikus plaanib tiim laiendada platvormi ka näiteks matemaatika, füüsika ja geograafia õppimiseks.

sSTARTUp Day kohalik – Eesti Rahva Muuseum, huvitava arhitektuuriga võimalusterohke hoone – õigustas end. Siiski oli ka kahtlejaid, kes küsisid, et mis seob muuseumi ettevõtluspäevaga, kui kõrvale jätta asjaolu, et tegemist on Tartu

suurima ja uusima hoonega. Aga festivali võib ju vaadelda Eesti Rahva Muuseumi peanäituse – ajaraja jätkuna ja mootorina. Kui muuseumiekspositsioon lõpeb tänapäevaga, siis festival vaatab tulevikku. ESTcube on hea side nende kahe ajaruumi – oleviku ja tuleviku vahel, sest ESTcube oli esitletud mõlemal pool klaasuksi – nii muuseumis kui ka festivalil. Me ei tea veel, millised festivalil esitletud innovaatilistest ideedest veel tegelikult innovatsioonideks saavad ja eesti rahva ajaraja jätku hakkavad kujundama ja tähistama. Aeg näitab, kas need on näiteks ReLaDe korduvkasutatav pesupulber, SprayPrinter, Festera biolagundavad prügikastid või miks mitte ka Etnowerki kudumid, mis arendavad edasi rahvuslikku moodi. Innovatsioon ongi ju laiemalt võttes kultuurinähtus. Alustades ajarada kiviajast, kohtame järjest innovatsioone, mis on meid lõppkokkuvõttes toonud tänapäeva.

UUDISKIRJA KÜSIMUSTELE VASTAB

ANDRES KUUSIK,

sTARTUp Day idee autor, Tartu Ülikooli ettevõtlus- ja innovatsiooni-keskuse juhataja

► Kust tuli mõte korraldada selline üritus?

Tartus toimub palju ägedaid asju, nagu TÜ äriideede Kaleidoskoop, VEGA fondi konkurss, Tartu Loomemajanduskeskuse äriideede konkursid, BuildIT ja palju muud, aga kõik need on suhteliselt väikesed, ükski ei paista linnas silma, laiemalt neist ei teata. Mõtlesin, et võiks seljad kokku panna ja teha midagi üheskoos, et saada nähtavust.

Praegu paistab, et üritus õnnestus – nii palju nähtavust pole seni ühelgi sellelaadsel üritusel olnud – kõik telekanalid, raadiod on kohal. Linnas teatakse. Algne idee oli muidugi kordades tagasihoidlikum. Mõtlesime, et teeme suure ürituse – lootsime, et tuleb 600 inimest kokku. Kuid üritus aina kasvas kordades. Nüüd on ligi 3000 registreerunut.

► Kuidas aitab sTARTUp Day kaasa ettevõtlushoiakute kasvatamisele, ettevõtlusõppe vajaduse mõistmisele ja nähtavuse suurendamisele?

Ettevõtlusõpe on tähtis ja ettevõtlust on Eestis õpetatud juba aastaid. Kui gümnaasiumi tasemel on tänu Junior Achievementile ja Õpilasfirma programmile see olnud nähtavam, siis kutse- ja kõrghariduses praktiliselt nähtamatu. Kindlasti aitab see üritus kaasa ettevõtliku hoiaku tekitamisele, eriti Tartus, tõstab teadlikkust ettevõtlusest ja selle vajalikkusest, seega muudab hoiakuid. Näiteks oli meil sel aastal rekordarv Kaleidoskoobile pürgijaid, sest Kaleidoskoobi lõppvoor toimub siin, sTARTUp Day-l. Kindlasti motiveerib selline üritus tudengeid, eriti neid, kes siin oma ideid esitlevad. Varem pole neil sellist tähelepanu ja auditooriumi olnud. Igal juhul väga kasulik.

Tegelikult on see kasulik kõigile. Ja kõige suurem kasu on see, et kogu Tartu ettevõtluse tugisüsteem tegi selle heaks koostööd. Üritus ise on pikalt ette valmistatud. Ligi 20 inimest erinevatest organisatsioonidest töötas selle ettevõtmise nimel aasta aega. Sellist koostööd

pole enne olnud, igaüks on teinud oma üritusi, ajanud oma asja. Hea meel on, et Tartu linn on nii hästi toetanud – linnapea Urmas Klaas on ise ettevõtluse arendamise suur fänn, toetab kõiki sellealaseid ettevõtmisi, tema on olnud hea tugi. Seega on juhtunud midagi harukordset: kohalik omavalitsus, ülikool ja kohalik ettevõtluskogukond on pannud millegi nimel oma seljad kokku ja teevad koostööd. See ongi Tartu tugevus ja võimalus!

Siis saavad suured asjad juhtuda.

Kordaläinud ürituse eest olen tänulik kogu korraldusmeeskonnale ja eriti Lauri Sokule, kes selle meeskonna kellavärgina tööle pani. Suur abi oli vabatahtlikest üliõpilastest, keda oli kokku 70. Vabatahtlikud üliõpilased on olnud ülitublid!

ETTEVÕTLIK NOOR, EDUKAS EESTI!

HARIDUSFESTIVAL 20. OKTOOBRI PÄRNUMAA KUTSEHARIDUSKESKUSES

Haridusfestival on haridusprogrammi „**Ettevõtlik kool**” algatusel sündinud õppija-keskse õpikäsituse ja ettevõtliku õppe hariduspidu, mis sai alguse aastast 2007 ja on seni toimunud Ida-Virumaal.

Haridusfestival pakub õpetajatele, õpilastele, lapsevanematele ja koolijuhtidele põnevaid töötubasid, harivaid seminare. Üle-eestiline edulugude konkurss annab hea võimaluse jagada oma edulugu ja tutvuda teiste lugudega.

Sel aastal tehti koostööd ettevõtlusõppe programmiga Edu&Tegu. Festivali suurpartner ja võõrustaja oli Pärnumaa Kutsehariduskeskus, kes pakkus lisaks oma ruumidele igasuguseid

põnevaid töötubasid tänapäevasest autodiagnostikast ja AutoCad joonestamisest võimaluseni õppida hooldustöötajaks, ärikorralduse spetsialistiks või väikeettevõtjaks.

Messialal jagasid teavet lisaks „Ettevõtlikule koolile” näiteks Junior Achievement Eesti, Tartu Ülikooli Eetikakeskuse Eetikaveeb heast koolist kui väärtuspõhisest koolist ja kiusamisvabast haridusteest, Ettevõtlusküla jpt. Suures saalis sai kuulata huvitavaid ettekandeid sellest, kuidas leida head äriideed, kuidas märgata ja toetada lapse ettevõtlikkust (Voka lasteaia näitel) jm

Ettevõtlusõppe programmi Edu&Tegu eelinkubatsiooni programmi STARTER tutvustasid Külliki Tafel-Viia ja Marek Mühlberg.

Festivali tõenäoliselt põnevaim osa oli üle-eestilise edulugude konkursi „Õppimine on põnev!” lõppvoor. Igast kategooriast – põnevaim tund, parim koostöö partneriga, heategu kogukonnale, parim noorte algatus ning ettevõtlik lasteaed – pääses Pärnus lavale kolm nominenti ligi 70st võistlusele saadetud eduloost. Publik sai elektrooniliselt hääletades võitjate valimises kaasa rääkida. Tulemustest loe lähemalt [veebist](#).

EDU&TEGU HEITIS PILGU ESIMESELE TEGEVUSAASTALE

24. ja 25. novembril kogunesid programmi partnerite esindajad Pärnusse, et aastalõpuseminaril Wasa hotellis võtta kokku aasta jooksul tehtu ja täpsustada 2017. aasta tegevuskava.

Programmi sisujuht Marge Täks ja Kristi Ploom Haridus- ja Teadusministeeriumist andsid ülevaate tegevustest ja ütlesid, et juhtkomitee on senitehtuga põhimõtteliselt rahul, samas oli neil soovitusi edaspidiseks. Programmi auditis võetakse teadmiseks, et tegevused on kujunenud mahukamaks kui algul kavandatud.

Õppereisidel kogetust ja õpitust rääkisid Aiki Pärle – üld- ja kutsehariduse reisidest Oulu ja Tamperele, Katrin Kivisild reisist Leedsi. Eelinkubatsiooni töörühma õppereisist Leedsi rääkis Maret Ahonen. Kristi Ploom tutvus ettevõtlusõppe korraldusega Luxembourgis.

Seminari mõlemal päeval toimusid töötoad. Arutleti, kuidas saavutada programmi lõpuks jätkusuutlikkus ehk kuidas programmis alustatud jätkata nii, et aina uued õpetajad lõimiksid oma õppeainetesse ettevõtlikkuspädevuste arendamist, et õpilased saaksid juba koolis aimu, kuidas ettevõtlus toimib, ja et ülikooli või kutsekooli lõpetanu oleks valmis soovi ja vajaduse korral endale ja teistele töökohti looma.

Metoodika ja õppevara ning uuringute ja seire tegevussuunal jätkus töö ettevõtlusõppe raamistiku ja baasmoodulite kujundamiseks, pädevuste ja õpiväljundite määratlemiseks ja seostamiseks haridustasemetel üleselt. Eelinkubatsiooni töörühm arutas STARTER-programmi turunduskontseptsiooni ja kooskõlastas tegevusi.

Tähtis aruteluteema oli, kuidas tagada ettevõtlusõppes õppetöö ja eelinkubatsiooni sünergiline koosteguvus ja selle jätkumine pärast programmi lõppu.

Seminar oli igati programmi enda väärtustega kooskõlas, sest koostöö oli ka kogu seminari märksõna – lisaks töötubade aruteludele kasutati iga vaba minutit asjakohaseks suhtluseks ja uute tutvuste sõlmimiseks. Hea koostöökogemuse andis Mehis Pärna juhitud põnev Ettevõtlusküla ettevõtlusmäng (lähemalt loe Liina loost ülal).

Programmi sisujuht Marge tänas kõiki, kes on panustanud programmi hulga tunde, päevi ja ... öid. Sest mis seal salata, esimene aasta oli väga töörohke, aga tegijaid nappis. Jäab ainult loota, et järgmistel aastatel tuleb ettevõtlusõppega tegelejaid aina juurde ja ettevõtliku hoiaku võtab omaks järjest rohkem noori, õpetajaid, õppejõude, koolijuhte, otsustajaid.

KIIDAME MENTOREID

Ettevõtlusõppe programm Edu&Tegu tunnustas ettevõtlusfestivalil sTARTUp Day mentoreid tänukirja ja programmi logodega akupangaga, et mentorite akud mitmel rindel rabades tühjaks ei kuluks.

Programmi mentorite võrgustikus on ligi 100 ettevõtlus- või juhikogemusega mentorit, kes soovivad oma praktilisi teadmisi jagada noorte ettevõtlushuvilistega. Mentorid annavad nõu oma tegevusvaldkonna või ka turunduse, müügi, suhete loomise, rahanduse vms kohta. Mentorid jagavad oma väärtuslikke kogemusi neljast tunnist kuni mitme tööpäevani ühes kuus ja teevad seda tasuta. sTARTUp Day tänuüritusel pälvisid tunnustuse kõige enam pānustanud mentorid.

Mentorvõrgustiku juht Ester Eomois ütles: „Mentorlus on suhe, mis peaks arendama ja inspireerima mõlemaid pooli, usun, et nii see ka on”.

Üritust juhtinud mentor Taavi Tamm rääkis oma vaatenurgast, miks on mentordamine vajalik ja mida mentor sellest ise saab. Ühe põhjusena tõi ta esile, et see aitab aju aktiivsena hoida, sest ühelt teemalt teisele hüppamisega ehk oma tööle ja isiklikule elule lisaks tuleb keskenduda ka noorte ideedele ja nende arendamisele. Ta põhjendas oma mentoriks hakkamist sellega, et ka tema oli kunagi tudeng, kes otsis juhendajat oma äri alustamiseks ja see ei olnud lihtne.

Mentor Harri Tallinn

Mentor Yrjö Ojasaar

Ester Eomõis ja Taavi Tamm

Sel korral pälvisid tunnustuse mentorid

Aare Raev, Darja Tokranova, Dea Martinjonis, Gleb Maltsev, Harri Tallinn, Kristiina Urb, Kristjan Maruste, Laur Lõhmus, Priit Potter, Sven Parkel, Taavi Tamm, Vaido Mikheim, Yrjö Ojasaar, Martin Goroško, Martin Rand, Juko-Mart Kõlar, Kristjan Mändmaa, Aap Piho, Mari Maripuu, Emilie Toomela, Kalev Rundu, Indrek Kelder, Veikko Maripuu, Mart Kikas

LÄHEMALT PROGRAMMIST:

ettevotlusope.ee

hm.ee/ettevotlusope

facebook.com/ettevotlusope

KONTAKTID:

KRISTI PLOOM - Haridus- ja Teadusministeerium, programmijuht

Kristi.Ploom@hm.ee

MARGE TÄKS - Tartu Ülikool, programmi sisujuht, metoodika
ja õppevara tegevussuuna juht

Marge.Taks@ut.ee

ANNELI LORENZ - Tartu Ülikool, täienduskoolituse tegevussuuna juht

Anneli.Lorenz@ut.ee

KATRIN KIVISILD - SA Innove, ettevõtliku kooli tegevussuuna juht

Katrin.Kivisild@innove.ee

PIRET ARUSAAR - Tartu Ülikool, eelinkubatsiooni tegevussuuna juht

Piret.Arusaar@ut.ee

MERVI RAUDSAAR - Tartu Ülikool, uuringute ja seire tegevussuuna juht

Mervi.Raudsaar@ut.ee

LIINA PISSAREV - Tartu Ülikool, teavituse ja tunnustuse tegevussuuna juht

Liina.Pissarev@ut.ee

INES KERIKMÄE - Tartu Ülikool, programmi finantsjuht

Ines.Kerikmae@ut.ee

Fotod: Ruth Mändma, Olev Mikhelmaa, Andres Tennus

